

figyelőszolgálat

Ebben a rovatban folyamatosan közöljük a külföldi szaklapok műszaki könyvtárakat érdeklő folyóiratcikkeit, továbbá a könyvtártudományi és dokumentációval foglalkozó szakönyvek ismertetését.

+

K Ö N Y V S Z E M L E

002:5/.6

DR. POLZOVICS Iván: Bevezetés a szakirodalmi dokumentációba a műszaki és természettudományok területén. Bp. 1962. OMK, 450 p.

A magyar tudományos tájékoztatás jelentős eseménye POLZOVICS Iván munkájának megjelenése. A mű átfogja a szakirodalmi dokumentáció egész területét. Több mint 10 esztendő gyakorlati tapasztalatra és óriási irodalmi anyaggyűjtésre támaszkodik, úgy hogy szinte azt mondhatnók a műről: "témadokumentáció a dokumentációról".

Szerző az 5. fejezetben részletesen kifejti: a dokumentáció a néhány évtized előtti adatszolgáltatásból elismert tudományos tevékenységgé vált. A hagyományos könyvtári munkából néhány évtized alatt már bonyolult, sokrétű, különösen az ipar és a mezőgazdaság területén önálló funkciókat ellátó célkutatássá vált. Annaira, hogy - a 6. fejezet részletes taglalása szerint - ma már külön kell gondoskodni az ilyen tevékenységet ellátó kutatók szakképzéséről. Igen helyesen állapítja meg a szerző, hogy a dokumentalisták képzésének kiemelt jellegűnek kell lennie, vagyis a tárgy szerinti szakképzésre kell ráépülnie.

A munka kiválóan megfelel annak a célkitűzésnek, amit előszavában a következőképpen foglal össze: önálló új ismeretág alakult ki, és a mű eme új ismeretág kézikönyve kíván lenni.

A recenzió kereteit meghaladja, hogy a munka minden részletét külön taglaljam, illetőleg méltassam, néhány szempont kiemelése azonban a következőkben szükséges.

Igen sikerültnek tekinthető a munka III. része, amely a dokumentáció szervezetét széleskörűen foglalja össze, különösen külföldi vonatkozásokban. Ez az összefoglalás viszonylag - a munka többi részéhez képest - szinte még túl széleskörűnek is hat.

Rendkívül tanulságosnak tűnik a 14. fejezet, amely a dokumentáció forrásait tárgyalja. Ily értelmű szintézissel dokumentációs irodalmunkban eddig még nem találkoztunk. Nagyon jól sikerült a 15. fejezet is, amely a dokumentációs forrásanyag feldolgozásával foglalkozik. Ez a rész azért is rendkívül értékes, mert tanfolyami anyagként - tankönyvként - igen kiválóan használható.

A kritikai recenzióknak rá kell mutatnia egy-két oly szempontra is, amely dokumentációs tudományos irodalmunk továbbfejlődése szempontjából lényeges lehet.

A munka - címében - a természettudományok dokumentációját is felöleli, noha arról abban igen kevés szó esik. Ez különben érthető, mert hazánkban - sajnos - a természettudományok rendszeres, illetőleg átfogó dokumentációja még hiányzik. Kérdés természetesen, hogy oly kis ország, mint a mienk, egyáltalában vállalkozhatik-e rá?

Helyes lett volna a vállalati /üzemi/ dokumentáció részletesebb feltárása. Részben már a meglévő vállalati dokumentáció ismertetésével, illetőleg anyagának részletesebb feldolgozásával sok érdekes és újszerű tapasztalatot lehetne feltárni, másrészt a vállalati tájékoztatási irodák munkakörének meghatározásával a jövő fejlődés útját lehetne előmozdítani.

A dokumentáció egyik legnagyobb problémája a rendszerezett tárolás és a visszakeresés megkönnyítése. A hagyományos könyvtári módszerekhez képest itt következett be szinte a legnagyobb fejlődés. Ezért célszerű lett volna a 16. fejezetben és a Függelék első részében foglaltakon túlmenően is foglalkozni a kérdéssel.

Végül: az eddigi hazai dokumentációs elméleti törekvések és eredmények részletesebb taglalása talán több teret érdemelt volna így összefoglaló munkában, mint POLZOVICS Iváné. A külföldi munkák mellett a hazai ily irányú törekvéseknek is megfelelő, arányos helyet kellett volna biztosítani. Ezek a vizsgálódások ugyanis nem csak a szerző által is használt terminológiát segítettek megalapozni /pl. szétsugárzás, visszakeresés, témadokumentáció stb./, hanem sok tekintetben elméletileg tisztázták a fejlődés irányát. Gondolunk itt pl. arra, hogy az OMgK ily irányú tudományos munkássága igyekszik tisztázni a dokumentáció szerepét a tudományos és gyakorlati vívmányok tolmácsolásában - amiről a munka 4. fejezete csak röviden szól. A dokumentáció eredményessége, hatékonysága terén ugyanott folytatott vizsgálódások hasznosítása is termékenyítőleg hatott volna a mű egyes részeinek a felépítésére.

M.A.

CZILLINGER József: A vállalati irodalom szolgáltatásának megszervezése. Bp. 1961. OMK, 49 p.
 /Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ Módszertani Kiadványsorozata 1961. 4.sz./

A munka - mint a szerző előszavában célul tűzte ki - országos szinten foglalkozik a vállalati irodalom gyűjtésével és feldolgozásával, valamint a műszaki fejlesztésben történő felhasználásával.

Első része az állománygyarapítás, az osztályozási rendszer, a katalógizálás, a címleírás, a raktározás, a leltározás, a tájékoztatás és az olvasószolgálat elméletét taglalja.

Az állománygyarapítás kérdéseivel foglalkozva ismerteti a magyar ipar, a bel- és külkereskedelem szervezeti felépítését és a termékek elosztásának rendszerét. Ez a felsorolás azonban nem eléggé világos szerkezetű, mert a magyar külkereskedelem szervezeténél tárgyalja az összes, a külkereskedelemhez nem tartozó külföldi kapcsolatok formáit is.

Az osztályozási rendszer fejezet az "Egységes termék és árjegyzék" alkalmazását tartja helyesnek, s ezt ismerteti részletesen. A gondolat, hogy országosan egységes szakrendszert vezessenek be, kitűnő, de kérdéses, hogy a "Termékjegyzék" mint osztályozási alap felhasználható-e.

Elsősorban vitatható, vajon szükséges-e olyan mélységben szakoznunk az anyagot, hogy osztályozása még a gyártási technológiáról, minőségről és méretekről is felvilágosítást adjon. A Termékjegyzék a bel- és külföldi előállítású termékeken kívül, a külföldről csak nagy mennyiségben behozott, alapvető jelentőségű termékek nomenklaturáját tartalmazza. A kevés felhasználót érintő vagy csekély mennyiségű áru termékjegyzékeit az illető szakminisztériumtól külön kell beszerezni. Miután az eredeti jegyzék már ugyanis nyolcvanhat kötet terjedelmű, használata a kiegészítésekkel együtt elég nehézkessé válhat. Ezenkívül a prospektus sokszor az új gyártmány megjelenése, de majdnem minden esetben ezek beszerzése előtt kerül az állományba. Ha ez a termék még nem található a "Termékjegyzék"-ben, nehézségek merülhetnek fel az osztályozásnál.

A katalógizálás és címleírás problémáiról szóló fejezet a több irányú igény gyors kielégítését tartja szem előtt.

A raktározási rendszer kialakításánál a szakszerinti tárolást ajánlja mint legjobb módszert, de ugyanakkor a különböző variációs lehetőségeket is figyelembe veszi.

Néhány gondolatot vet fel a tájékoztatás és olvasószolgálati munka tárgyalásánál. Ez a téma fontosságánál fogva bővebb kidolgozást is megérdemelne.

A tanulmány második része összefoglalásként munkaprogramot ad a vállalati irodalom szolgáltatásának megszervezéséhez, főleg az OMK Módszertani Osztálya mint központi irányító szerv és a hálózati al-központok részére.

A mű módszertani kiadvány, ezért hiányolható nemcsak a felhasznált, hanem a javasolt irodalom jegyzéke, amely az e témával foglalkozó szakembereket bizonyára érdekelné. x/

Az előbbieken ismertetett munka azért jelentős, mert magyar viszonylatban ez az első összefoglaló mű. De mint minden uttörő munkának, ennek is megvannak a maga fentiekben ismertetett kisebb hiányosságai. Reméljük, hogy ezek ellenére használható segédkönyv lesz mind azok számára, akik felismerték a vállalati irodalom gyűjtésének és feldolgozásának szükségességét a műszaki fejlesztésben.

P.Gy.

027.6/083.8/

Tájékoztató nagyobb ipari szakkönyvtárakról. Szerk.: JÁNSZKY Lajos. Bp. 1961. OMK 227 p.
/Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ Módszertani Kiadványsorozata 1961. 5.sz./

A kiadvány célja nyilvánvalóan többszörös: Elsősorban tájékoztatót kíván adni a műszaki könyvtárügy helyzetéről a magyar ipar területén. Ez a tájékoztatás természetesen sokkal előbb és szívesebb, mint a statisztika sokatmondó, de az egyes könyvtárakat a nagy átlagban felolvasztó adatai. A kiadványt átlapozva meglepő - ha nem is feltétlenül örömdetes - az a sokrétűség, sőt sokféleség, ami ipari szakkönyvtáraink munkamódszerét, nyilvántartási rendszerét, dokumentációs munkáját jellemzi.

A kiadvány további - és gyakorlati szempontból talán legfontosabb - célja a könyvtárközi kölcsönzés előmozdítása. A műszaki könyvtárosok általában igen jól ismerik a "hol keressem?" problémáját, amit elsősorban az idéz elő, hogy az egyes szakkönyvtárak csak hézagosan ismerik a társzkönyvtárak gyűjtőkörét és állományát. Ez arra vezet, hogy sok a "rejtett kincs", a jelenleginél sokkal jobban kihasználható könyv és egyéb könyvtári anyag. Talán fokozottan vonatkozik ez az egyes szakkönyvtárak dokumentációs munkájára, amely az esetek túlnyomó részében ugyan házi használatra szolgál, de gyakran hozzásegíthetne más könyvtárak problémáinak megoldásához is. Természetesen az állomány vonatkozásában ez a gyűjtőkörök jellemző kiadvány nem szolgáltat olyan segítséget a könyvtárközi kölcsönzésben, mint amilyet egy központi katalógus nyújthatna. Mivel azonban ez az utóbbi gyakorlatilag megvalósíthatatlan, a kiadvány a lehető leghasznosabb segítséget adja a könyvtárközi kölcsönzés céljaira.

Végül, de nem utolsó sorban, a kiadvány módot nyújt a tapasztalatcserére, hiszen éppen az említett sokrétűség miatt valamennyi mű-

szaki könyvtáras találhat a többi könyvtárak munkamódszerében, szervezetében olyasmit, ami általa is követhető és követendő példa.

A tájékoztató összesen 186 műszaki könyvtár adatait és működését ismerteti, ezen belül 8 alközponti könyvtárét és 178 vállalat, intézmény stb. könyvtárát. Az egyes könyvtárak alfabetikus sorrendben találhatók, és róluk a következő adatokat ismerhetjük meg:

1. A könyvtár neve
2. A könyvtár címe
3. Főhatósága
4. Könyvtáros(ok) neve
5. A könyvtár rövid története
6. Gyűjtőköre
7. Állománya
8. Katalógusok
9. Saját kiadványok /dokumentáció/
10. A könyvtár igénybevételének módja
11. Egyéb tudnivalók.

A kiadványt még kiegészíti a felsorolt könyvtárak alfabetikus, valamint gyűjtőkör szerinti mutatója. Az utóbbi különösen hasznos a könyvtárközi kölcsönzés szempontjából.

A kiadványt figyelmesen olvasó műszaki könyvtárosnak feltétlenül feltűnik, hogy - mint már röviden céloztunk rá - a katalógusok, továbbá a dokumentációs tevékenység területén némi túlzással megállapítható, hogy "ahány ház, annyi szokás". Anélkül, hogy valamiféle túlzott uniformizálás után áhitoznánk - hiszen ez egyrészt a feladatok sokfélesége miatt sem lenne helyes, másrészt megnehezítené a könyvtárosok egyéni kezdeményezéseinek kibontakozását -, meg kell állapítanunk, hogy a jelenlegi helyzet, különösen a belső dokumentáció területén nem kielégítő. Sok könyvtár ugyyszólván erejét és lehetőségeit meghaladó munkát is végez, másutt viszont a munka, enyhén szólva, elmarad a korszerű követelményektől. Véleményünk szerint ez a helyzet nem adminisztratív intézkedéseket követel, de parancsolóan előírja a tapasztalatossere kiszélesítését, legalább az egyes alközpontok területén belül.

Ha a tájékoztatónak nem lenne más erénye, csupán az, hogy erre a tényre ráirányítja a figyelmet, megjelentetése akkor is indokolt. Az előbbiekből azonban kiderül, hogy e megállapítások leszűrése csak mintegy "mellékterméke" a tájékoztató áttanulmányozásának. A kiadvány ebben a formájában elsősorban kézikönyvként használható, és igen hasznos segítséget jelent a műszaki könyvtárhálózat valamennyi dolgozójának.

V.E.

62.007.2

331.71

331.8/.9

DR. HARSÁNYI István: A mérnökök-technikusok munkájáról, társadalmi-anyagi helyzetéről. Bp. 1961. Közgazdasági és Jogi K. 228 p.

A könyv arra az időszertű kérdésre igyekszik tudományosan megalapozott választ adni: mi a műszaki értelmiség szerepe szocialista társadalmunkban.

A szerző az első fejezetben a műszaki értelmiségi munka és a műszaki értelmiség mint társadalmi réteg történelmi alakulását vizsgálja fel. Az első bevezető rész után, amelyben meghatározza a mérnökök és technikusok társadalmi helyzetét, behatóan foglalkozik a tudományos dolgozók, a mérnökök és technikusok számarányával, a mérnök-technikus szükséglet alakulásával. Többek között számításokat végez az elmúlt 30 évben a Szovjetunióban és az Egyesült Államokban a műszaki értelmiségi munkát reprezentáló mérnökképzés emelkedésének mértékére vonatkozóan. A növekedés a Szovjetunióban az elmúlt évtizedekben átlagosan 9 százalék, az Egyesült Államokban alig 5 százalék volt. A két ország adatainak elemzése után azt a következtetést vonja le: a műszaki szakemberek számának állandó emelkedése a szocialista és a többi országokban egyaránt fennáll, de az emelkedés üteme, jellege alapvetően más.

Külön fejezetben tárgyalja a magyar műszaki értelmiség kialakulását, számarányát. Érdekesesek azok a megállapítások, amelyek a második öt éves terv időszakában mutakozó mérnök-technikus szükségletre irányulnak. Részletesen kitér azokra a számításokra, amelyekkel kimutatható, hogy hol, milyen mértékben szükséges műszaki szakember. Ennek kapcsán rámutat a magyar mérnökök munkájának hatékonyságára.

A könyv negyedik fejezete a legterjedelmesebb, és ebben foglalkozik a magyar mérnökök és technikusok anyagi helyzetének alakulásával. A felszabadulás előtti kereseti viszonyok ismertetése után a műszakiak jövedelmi viszonyaival foglalkozik. Különösen érdekesek azok a részek, amelyek a fizetéseknek az életkorral, a szakképzettséggel való összefüggését mutatják meg. A kereseti viszonyok részletes tárgyalása után az 5000 mérnökről és technikusról felvett szociográfiai adatait ismerteti, elemzi. Egy-egy viszonylag önálló részben tárgyalja a munkások lakáshelyzetét, kulturális viszonyait, családi körülményeit. Az egyes statisztikai adatok sokoldalú elemzésével a szerző eléri, hogy az olvasó valóban tisztán lássa a mérnökök és technikusok anyagi helyzetét.

A könyv érdeklődésre tarthat számot a műszakiak körében, mert átfogóan sok új összefüggés kidolgozásával ismerteti meg az olvasót.

+
++ ++